

Festival Maribor: Surova lepota; Orkester Festivala Maribor, Marko Letonja (dirigent), Richard Tognetti (violina); program: P. Sculthorpe: Krik zemlje (1986), G. Ligeti: Koncert za violino (1990/92), B. Bartók: Koncert za orkester (1943), Dvorana Union, 2. septembra.

Ko sem pred leti prvič poslušal zgodnjo glasbo Györgya Ligetija, njegov *Prvi godalni kvartet*, sem naivno pomislil, da bi tako nekako zvenel kvartetni klasik Béla Bartók, če bi živel le malo dlje. Ker je bil tisti čas prav Bartók bistveni del mojega glasbenega zanimanja, Ligeti pa je še živel in bil zato v nekem smislu tudi aktualen, sodoben skladatelj, se je nadaljevalo tudi spoznavanje tega »Bartókovega naslednika«. A navdušenje je hitro zamenjalo nekaj grenkobe, saj so bile Ligetijeve poznejše partiture – *Atmosfera* ali pa *Dvojni koncert* – plod neke drugačne glasbene logike, muzika iz preveč odmaknjenega tonskega in zvočnega univerzuma. V to, da sem kasneje hotel in znal vzljubiti tudi te umetnije, me je v resnici gnala tista prva asociacija, impulz, ki je v Ligetiju razkril nekaj Bartókovega, v novem nekaj starega.

Ta osebna izkušnja tu ne nastopa sama zaradi sebe, tudi ne zaradi Ligetijeve mladostne glasbe, ampak zato, ker bi lahko opomnila, kako hvaležno se zdi, da je mariborsko izvedbo njegovega *Violinskega koncerta* pospremil Bartókov priljubljeni *Koncert za orkester*. Ligetijevo pozno delo namreč ne združuje le arzenala novodobnih, modernističnih iznajdb, ampak tudi spoznanja preteklih dob, stare oblike, tipično bartókovska se zdi simetrična razvrstitev stavkov, povrh vsega pa Ligeti ob koncu kadence ponudi še obris teme iz prvega stavka *Koncerta za orkester*. Spored drugega festivalskega koncerta je s tem dobil nevsiljivo, a muzikalno in glasbenozgodovinsko močno poanto. Zmotila je ni niti prazno ekspresivna uverturna glasba *Krik zemlje* Petra Sculthorpa.

Ligetijev poseben odnos do glasbene zgodovine, nekakšno nadčasovno zrenje na (pol)preteklo glasbo, vpliva tudi na izvajanje skladbe. Poudarjena melodika in ekspresivnost glasbenikom ponujata vrsto interpretacijskih nastavkov, novejša kompozicijske tehnike in neobičajne uglastitve pa nič manj tehničnih prepek. Te so bile tokrat sicer očitne, ne tudi usodne, samo izvedbeno zamisel pa se da označiti kot nihanje med statiko in nebrzdano zvočno strastjo. Tako je Festivalski orkester z Markom Letonjo znal pozorno spremljati solista, mestoma pa se je v njegovo zvočnost zažrla že preveč nasilna barva. Nekje med izrazito statičnim in bravuroznim se je gibala tudi igra Richarda Tognettija. Že *Arijo* je tako začel z resigniranim, celo enolično oglatim fraziranjem, a jo hitro razpel in vzvalovil v bolj temperamentno, v timbru gibko in v lokovanju boleče sugestivno violinsko igro. Ligetijev *Violinski koncert* je bil tokrat predstavljen z velikim trudom, a tudi iz nekega delnega, celo poenostavljenega vidika. Vse bolj pomembno se zdi že kar to, da se je izvedba sploh zgodila – skladba, ki je za zahodno glasbeno umetnost epohalno delo, je za slovenske odre vendarle še redkost in delo ogrožene vrste.

Manj interpretacijskih krhanj v skladateljsko-poustvarjalni dialektiki je izdajalo igranje *Koncerta za orkester* Béle Bartóka. Orkester Festivala Maribor je tudi po zvočni sliki priložnostni orkester, v polni simfonični obliki ne prepričuje tako suvereno kot v manjših zasedbah na ostalih koncertih, Bartókova simfonična virtuoznost pa je vendar glasba za skrajno zlite in notranje povezane korpuse. Nad rahljanjem skupinske igre in izmikanjem prave barvne briljance pa se je kazalo dovolj pretehtano vodenje Marka Letonje, ki je dinamiziralo in smiselno speljalo tok glasbe od začetnega izpostavljanja tem do finalnega fugata. Bartókova klasika ni zvenela perfektno, gradila pa se je iz pravih muzikalnih temeljev.

tekst: Primož Trdan